

11. Burzové a mimoburzové trhy

Burzové trhy

- ❑ Burzy vznikli v stredoveku - Florencia.
- ❑ Schádzali sa obchodníci (ulice, námestia - logie). Neskôr meno burza vzniklo podľa Van der Burza (známa obchodná rodina).
- ❑ 20. roky 20. storočia - rozmach burzovníctva, končí hospodárskou krízou.
- ❑ Po vojne - socializmus a štátny intervencionizmus neprial burzovým trhom. Inde burzy fungovali ďalej.
- ❑ 80. roky - obmedzenie štátnych zásahov, burzový systém sa reformuje., - opätovné zakladanie búrz: Bratislava, Budapešť, Warszawa, Praha.,
- ❑ Centralizácia búrz a vytváranie silných národných búrz (Belgicko, Holandsko, Švajčiarsko, Francúzsko).
- ❑ Využitie výpočtovej techniky (zánik obchodov na parkete, elektronika); Internacionalizácia.; Rozvoj špeciálnych búrz pre finančné deriváty.; Tvorba súkromných búrz.

Burzový trh a jeho regulácia

Burza je trhom tovarov ako každý iný trh, ale má svoje **špecifiká**:

- Na vykonávanie obchodov na burze treba zvláštne povolenie,
- druhy obchodov sú presne určené,
- tovar musí byť schválený vedením burzy, obchoduje sa s určitým množstvom,
- čas a miesto sú presne určené burzovými orgánmi,
- existuje flexibilita cien, množstva, P, D. Obchoduje sa so zastupiteľným tovarom. Tovar, ktorý je predmetom obchodu, nie je fyzicky prítomný.

Burzový trh - charakter obojstrannej aukcie (flexibilita P, D, cien)

Konvenčný obchod - predávajúci stanoví cenu, kupujúci kúpi viac, menej alebo nič, rozhoduje sa podľa ceny alebo hľadá výhodnejšiu cenu. Cena je v podstate fixná, množstvo sa prispôsobuje.

Jednostranná aukcia - predávajúci disponuje fixným množstvom, kupujúci ponúka alebo prepláca iných kupujúcich. Fixné množstvo, cena sa prispôsobuje.

Burza - predávajúci je flexibilný, môže predávať aj pod cenu a môže byť aj kupujúci. Kupujúci je tiež flexibilný, môže ponúkať, preplácať, predávať.

Burzy sa delia podľa oblastí činnosti.

Podľa predmetu obchodu:

* **peňažné** - promptné obchody s klasickými nástrojmi; - devízová; - futures; - opčné burzy

* **tovarové:**

- promptné obchody - vzorky tovarov, kurz ako výmenná cena pre mimoburzové obchody.,
- termínové obchody - Najväčšou komoditnou burzou je Londýn (vlana, cukor, kakao, obilie),

* **burzy služieb** - predaj priestoru lodí (Londýn, New York). Obchody sa presúvajú na mimoburzové trhy.

Podľa významu:

- *nadnárodné* - celosvetový charakter, domáce a zahraničné inštrumenty
- *medzinárodné*
- *národné*

- *regionálne* - nízky objem obchodov, malý počet inštrumentov
- *burzy na novovznikajúcich trhoch* - veľmi nízky objem obchodov, nízka likvidita, vysoká transakčná volatilita, nekvalitná burzová infraštruktúra, nedostatok informácií, neznalosť investorov, nerozvinuté regulačné inštitúcie. Bratislava, Praha, Budapešť, Varšava, Casablanka, Nairobi.

Podľa právnej formy:

- *verejno-právne* - založené štátom
- *súkromno-právna organizácia* - a.s.

Burza cenných papierov

Je zvláštnym spôsobom organizované priame alebo nepriame zhromaždenie osôb, ktoré sa koná pravidelne v určenú dobu a obchoduje sa s CP podľa platných pravidiel a burzových predpisov.

- Sústreďuje sa ponuka a dopyt po CP (**vecná koncentrácia**).
- Koncentrované na presne určenom mieste alebo v danom počítačovom systéme (**miestna koncentrácia**).
- Ponuka a dopyt sa realizujú medzi profesionálne určenými osobami (**koncentrácia osobná**)

Všetci účastníci burzy sa môžu zúčastňovať obchodov pri oznámených cenách. Burza CP mala veľký význam v období vzniku (hlavne pri pôvodnej akumulácii kapitálu). Burza sa stala jednou z najdôležitejších inštitúcií trhovej ekonomiky, dodnes sa považuje za barometer ekonomiky.

Funkcie burzy

1. *obchodná*
2. *alokačná*
3. *cenotvorná*
4. *špekulatívna*

1. Obchodná funkcia

Burza umožňuje vlastníkom voľných finančných prostriedkov ich investovať do voľných CP a zároveň umožňuje transformovať finančné prostriedky na likvidné prostriedky.

Burzový trh znamená len zmenu majiteľa CP!

Pre dobré fungovanie burzového trhu je dôležitá likvidita.

Likvidný trh by mali byť:

- **hlboký** (trh, na ktorom je ľahké odhaliť nákupné a predajné signály nad a pod bežnú transformačnú cenu)
- **široký** (veľký objem obchodov)
- **pružný** (na ňom dôjde k prísunu nových príkazov hneď ako dôjde k zmene trhovej ceny)
- **tenký** (ani hlboké, široké a pružné; bez výrazných zmien trhovej ceny môže byť absorbovaný, len malý objem transakcií)

2. Alokačná funkcia

- len vtedy, ak CP sú emitované prostredníctvom primárneho alebo sekundárneho trhu

3. Cenotvorná funkcia

- pri vyrovnávaní ponuky a dopytu dochádza k oceňovaniu kapitálu
- kurzový vývoj má vplyv na rozhodovanie makroinštitúcií, ale aj mikroekonomických subjektov

4. Špekulatívna funkcia

- hlavným objektom špekulovania bývajú akcie
- burzové špekulácie sú podnikateľskou činnosťou, ktorá je založená na zvážení na burze vzniknutých okolnostiach, ktoré spôsobujú zmeny trhovej ceny akcií a burzový podnikateľ to využíva vo svoj prospech
- špekulanti = parazitizujú trhu (snažia sa zarobiť na burzovom pohybe) – neustále nakupujú a predávajú a tým zvyšujú obrat (čím je vyšší obrat, tým je vyššia likvidita burzového trhu)
- cieľom špekulovania nie je dlhodobé investovanie
- majú národohospodársky význam (prispievajú k stabilite a vyrovnávaniu cien a ich obchody sú nutným predpokladom pre zabezpečenie likvidity burzového trhu) = preberajú na seba riziko
- špekulácia kúpy a predaja cenných papierov na niekoľko dní, týždňov a s cieľom predat' alebo kúpiť so ziskom (zisk = kurzový rozdiel medzi predajným a kúpny kurzom bez zaťaženia daňami a transakčnými nákladmi)
- špekulácia – *na vzostup, na pokles*
- bez špekulantov nemôže ekonomika existovať. Špekulanti prispievajú k stabilite a vyrovnávaniu cien a ich obchody sú nutným predpokladom pre zabezpečenie trhu.
- Predpoklady špekulačných obchodov: - dostatok informácií, kvalitný obchodný systém burzy a bez problémov funguje vysporiadanie burzových obchodov, nízke transakčné náklady a primerané daňové zaťaženie kapitálových ziskov

Zlaté burzové pravidlo

„Kto má málo peňazí a ťažko zarobených a slabé nervy nech na burzu nechodí.“

Burzy strácajú na svojom význame, ale preto, že sa prudko rozvinuli mimoburzové obchody. Ale aj napriek tomu majú stále veľký význam.

BURZOVÝ SYSTÉM

Je to súhrn jednotlivých burzových prvkov a ich vzájomných väzieb

Burzové prvky

• **Burzové publikum**

- burza CP nie je voľne prístupným trhom
- prístup majú len vybrané osoby a inštitúcie
- prostredníctvom týchto osôb môžu na burzovom trhu obchodovať všetci záujemci

a) **nepriami účastníci** (investori majú záujem kúpiť alebo predat' CP a využívajú burzových účastníkov)

b) **priami účastníci** (obchodujú na vlastnom burzovom trhu a realizujú obchody na vlastný alebo cudzí účet)

a) **burzovní obchodníci**, ktorí sú zástupcami členských firemných búrz

- široká paleta služieb spojená s investovaním, úschova CP, vykonávajú kúpno-predajné príkazy, majetková správa
- nedávajú príkaz na burze, ale vzájomne obchody vykompenzujú alebo realizujú na vlastný účet
- nárast objemu obchodov a zvýšenie likvidity trhu
- členské firmy získavajú členstvo na základe splnenia určitých požiadaviek alebo si musia kúpiť kreslo na verejných aukciách (na členských burzách)

b) burzoví sprostredkovatelia

- sprostredkovateľská a kurzotvorná funkcia
- určujú burzový kurz a vysporiadajú burzové obchody
- keď vykonávajú len tieto funkcie hovoríme o pasívnom burzovom sprostredkovateľovi (v Európe, sú menovaní burzou)
- na anglosaských burzách vystupujú ako tvorcovia trhu, lebo oznamujú kúpne a predajné ceny, za ktoré sú ochotní kedykoľvek kúpiť alebo prediť CP – aktívni burzoví sprostredkovatelia – lebo plnia funkcie:
 - a) uzatváranie obchodov na cudzí účet (brokeri)
 - b) obchodujú na vlastný účet (maklér)

VÝHODA účasti na burze

- » trvalá vlastná kapitálová základňa
- » efektívne a rýchle získavanie kapitálu
- » denné oceňovanie akcií kapitálových spoločností
- » kótovaná spoločnosť má vysokú publicitu a image
- » jednotná transformácia vlastníctva
- » možnosť rozširovania kapitálovej základne
- » rozptylenie rizika medzi veľký okruh akcionárov

Obchodný systém burzy

V jednotlivých krajinách sa rôznia.

Z technického hľadiska poznáme tieto modely:

1. *prezenčný typ burzy*
2. *elektronický typ burzy*

1. Prezenčný typ burzy

- klasický burzový systém
- obchody sa realizujú na burzovom parkete prostredníctvom metódy „verejného kriku“ a kriedy a tabule

Celá burzová plocha sa delí:

a) parket

- úradná burza
- oddelený zábradlím
- sú tu realizované obchody s CP, ktoré sú pripustené na burzu a sú kótované v úradnom burzovom lístku

b) kulisa

- neoficiálne obchody
- obchoduje sa s CP, ktoré nie sú kótované na burze = EXOTI

2. ELEKTRONICKÝ TYP BURZY

- menil sa s neustálym vývojom z hľadiska výpočtovej techniky a technologického hľadiska
- vývoj telekomunikačných systémov dospel k tomu, že tradičné obchody v burzových sálach sú nahradzované obchodovaniami prostredníctvom výpočtovej techniky.
- prostredníctvom počítačov je možné uskutočniť obchod za niekoľko sekúnd a vo veľkých objemoch

Výhoda prezenčnej burze

- rýchlosť vykonávaných burzových príkazov
- zníženie transakčných nákladov
- skvalitnilo sa rozširovanie informácií
- vyšší objem obchodov
- každému burzovému účastníkovi umožňuje priamy a rovnako rýchly prístup na burzu, čo umožňuje zvýšiť transparentnosť trhu
- predpoklad pre vytvorenie jednotného nadnárodného burzového trhu

MIMOBURZOVÉ OBCHODY

Vysoký podiel týchto obchodov.

90.-te roky – trend zvyšovania mimoburzových obchodov s dlhopismi

Dôvod existencie mimoburzových obchodov:

- » burza je výberový trh
- » obchodovanie na burze nie je lacná záležitosť
- » obchody na burze prebiehajú v určitej hodine (niekoľkodenné obmedzenia) = mimoburzové hodiny pre 24 hodinové obchodovanie (Globex, Aurora)
- » mimoburzový trh je konkurentom burzových trhov
- » nekvalitná burzová infraštruktúra
- » významný je americký mimoburzový trh (štátne, komunálne dlhopisy, ...)

Podľa obchodných odhadov sa na mimoburzovom trhu USA obchoduje cca 30.000 akcií.